

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

รัฐบาลมีนโยบายในการกระจายอำนาจมายังส่วนภูมิภาค คณะรัฐมนตรีและรัฐสภาจึงได้อนุมัติร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดหนองบัวลำภู และประกาศจัดตั้งเป็นจังหวัดหนองบัวลำภูเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 โดยแยกออกจากจังหวัดอุดรธานี เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีมีอาณาเขตกว้างขวางและมีพลเมืองมาก เพื่อประโยชน์ในการปกครอง การรักษาความมั่นคง และการอำนวยความสะดวกแก่ประชากรในพื้นที่ กระทรวงมหาดไทยจึงแยก อำเภอหนองบัวลำภู อำเภอนากลาง อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอสุวรรณคูหา ออกจากการปกครองของจังหวัดอุดรธานี รวมตั้งขึ้นเป็นจังหวัดหนองบัวลำภู และตั้งให้อำเภอหนองบัวลำภูมีสถานะเป็นอำเภอเมืองหนองบัวลำภู (ราชกิจจานุเบกษา, 2536: 23) รวมทั้งยกฐานะสุขาภิบาลหนองบัวลำภูเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู เพราะเป็นที่ตั้งของสถาบันราชการที่เป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัด โดยมีการขยายพื้นที่จากเดิม 4 ตารางกิโลเมตรเป็น 39 ตารางกิโลเมตร

ก่อนที่จะได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภูนั้น สุขาภิบาลหนองบัวลำภูเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นอันดับรองจากเมืองอุดรธานี โดยเป็นศูนย์กลางชุมชนลำดับที่ 2 ที่ให้บริการภายในบริเวณอำเภอและอำเภอใกล้เคียง จากผังโครงสร้างจังหวัดอุดรธานีกำหนดหน้าที่ให้หนองบัวลำภูเป็นชุมชนศูนย์กลางพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม โดยกำหนดให้เป็นพื้นที่ควรส่งเสริมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมพื้นบ้าน โรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องทางการเกษตร จุดเชื่อมต่อการคมนาคม ตลาดและคลังสินค้า (เป็นศูนย์รวมสินค้าเข้า-ออก เพราะใกล้เส้นทางคมนาคมสำคัญ) เนื่องจากมีศักยภาพของพื้นที่ในการผลิตทางการเกษตร และมีแรงงานที่มีทักษะความชำนาญ และวัตถุดิบในการประกอบอุตสาหกรรมพื้นบ้านได้แก่ การทอผ้า จักสาน และปั้นหม้อ รวมทั้งมีเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อไปยังจังหวัดข้างเคียงได้อย่างสะดวก (กระทรวงมหาดไทย, สำนักผังเมือง, 2533: 37) ถึงแม้ว่าจะได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดแล้วก็ตามแต่พื้นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดยังคงเป็นด้านเกษตรกรรมเพียงแต่สัดส่วนลดลง เมื่อเทียบจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดโดยพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมทางการเกษตรของจังหวัดมีค่าเท่ากับ 32.95%, 33.65%, 29.61% และ 27.85% ตามลำดับตั้งแต่ปี 2537-2540 โดยมีพืชหลักคือ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย และยังเป็นแหล่งการปศุสัตว์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะโคและกระบือ ในขณะที่ทางด้านอุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นโดยตลอดซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าในการส่งไปจำหน่ายยังพื้นที่อื่น ดังนั้นจากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าจังหวัดหนองบัวลำภูมีศักยภาพทาง

การเกษตร อุตสาหกรรม การเกษตร และนอกจากนี้จังหวัดหนองบัวลำภูยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดในอนุภาค

จังหวัดหนองบัวลำภูมีศักยภาพและแนวโน้มที่จะมีการเติบโตต่อไปในอนาคต เนื่องจากเป็นจังหวัดตั้งใหม่จึงต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยภาครัฐ ซึ่งจะดึงดูดให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนตามมา เมืองหนองบัวลำภูมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งจังหวัดหนองบัวลำภู เพราะเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดและสถาบันราชการระดับจังหวัดประชากรจาก 5 อำเภอที่ได้รวมตั้งเป็นจังหวัดนี้จะต้องเข้ามาติดต่อกับราชการในเมืองหนองบัวลำภู จากเดิมที่เคยต้องไปติดต่อที่เมืองอุดรธานี มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ของเมืองหนองบัวลำภู จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาว่าการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภูภายหลังจากยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู มีการเติบโตในด้านต่าง ๆ อย่างไร และมีแนวโน้มที่จะเป็นอย่างไรต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองหนองบัวลำภูในช่วงก่อนและหลังการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร โครงสร้างพื้นฐานและการใช้ที่ดิน
2. ศึกษาลักษณะการเติบโตและปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของเมืองภายหลังจากยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง
3. ศึกษาบทบาทและแนวโน้มการพัฒนา รวมทั้งข้อจำกัดในการพัฒนาของเมืองหนองบัวลำภู
4. เสนอแนะบทบาทและกำหนดแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับการเติบโตของเมืองในอนาคต

1.3 นิยามศัพท์

การเติบโตของเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของเมืองในลักษณะที่มีการเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในเมือง การขยายขอบเขตของเมืองจากสิ่งปลูกสร้างที่สามารถเห็นได้ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน รวมถึงสภาพสังคมที่เป็นสังคมเมือง และจำนวนประชากรเมืองซึ่งจะทำให้เกิดความความต้องการด้านต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

การยกฐานะ หมายถึง การที่สุขาภิบาลหนองบัวลำภูมีฐานะเปลี่ยนไปเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจในการบริหารจัดการตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของเมือง การเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมือง และการบริหารจัดการเมือง
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองหนองบัวลำภู และแนวทางการพัฒนาจังหวัดและเมืองหนองบัวลำภู ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร รวมทั้งแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ
3. รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม ทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐานของเมือง และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์
4. นำข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิมาจำแนกและจัดระเบียบโดยวิธีการทางสถิติประเภทร้อยละ และนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นลักษณะการเติบโตของเมือง และปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของเมือง โดยแสดงในรูปของการบรรยายตาราง แผนที่ และภาพถ่าย
5. คาดการณ์การเติบโตของประชากรและการใช้ที่ดินของเมืองหนองบัวลำภูในอนาคต รวมทั้งวิเคราะห์ศักยภาพของเมืองและศักยภาพของพื้นที่เมืองที่จะรองรับการเติบโตในอนาคต
6. สรุปผลการศึกษาเพื่อแสดงถึงการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภูภายหลังจากได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองหนองบัวลำภู แนวโน้มการเติบโตของเมือง และเสนอแนะแนวทางสำหรับการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภู

1.5 ข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากจังหวัดหนองบัวลำภูเพิ่งได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัด และเทศบาลเมืองก็เพิ่งได้รับการยกฐานะ ทำให้ข้อมูลย้อนหลังขณะเป็นสุขาภิบาลบางส่วนไม่สามารถหาได้ และการจัดเก็บ ข้อมูลในช่วงก่อนและหลังการตั้งเป็นจังหวัดและยกฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลเมืองนั้นบางส่วนเป็นการจัดเก็บโดยหน่วยงานที่ต่างกันทำให้มีฐานข้อมูลซึ่งต่างกันและไม่สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้ และการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังตั้งจังหวัดจะต้องใช้ข้อมูลฐานเดียวกันจึงเป็นการเปรียบเทียบโดยใช้ฐานข้อมูลเดิมที่มี 5 อำเภอแทนที่จะเป็น 6 อำเภอเช่นในปัจจุบัน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ได้ทราบถึงลักษณะการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภูภายหลังจากที่ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองและแนวโน้มการเติบโตของเมืองในอนาคต
2. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภู
3. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวคิดสำหรับการตัดสินใจในการพัฒนาเมือง